די טעטיגקייט פון סוחרים פעראיין.

II.

נישט וועניג מיטגלידער זענען אין „סוחרים פעראיין" פערהאן וועלכע ווילען באמת זעהען א שצהנעם און מעכטיגען פעראיין, און ווייסען צוגלייך מיט מיר ווער עס זענען די שולדיגע אין די שוואכע זייט פון היינטיגען צושטאנד פון פעראיין, אבער יענע פערבעהאלטען זייערע שטימען אין ארבעל אריין... און ווארפען די שטיינער הינטערען פלויט..., ווען די זעלבע מיטגלידער וואלטען באמת האבען דעם גוטען ווילען און א ביסעל מעהר דרייסטקייט וואלט שוין לאנג אין שעדלעך געווען אזא סוחרים פעראיין, מיט וועלכען מיר וואלטען זיך נישט געברויכט שעהמען פאר אנדערע שטעט.

איך וועל די אויגען פערבעהאלטען און דעם אמת דערצעהלען. פון די, משטיינס געזאגט, פערבליבענע צאהל מיטגלידער, זענען לעצטענס, אהן גוזמה, אויך א דריטעל פערהאן וועלכע ווילען נישט צאהלען דעם מינימום=מיטגלידס אבצאהל און מיר מוזען זיך פערטראכטען איבער אזא פאל. נאכמעהר ווי פערדראסיג איז דער פאקט, אז די פערוואלטונג קימערט גאר נישט דאס צופאלען זיך פון די מיטגלידער; זיי פרובען גארנישט א זוך טהוען די סבה פון דער גרינגשעצונג פון די מיטגלידער לגבי דעם פעראיין, און מען קען גלויבען, אז א ליאדע טאג וועט דארט פעהלען צום מנין... סאיז לחלוטין נישט ריכטיג די בעהויפטונג, אז די מיטגלידער ווילען סתם נישט צאהלען זייער חיב. די סבה איז א אפענע. נאר וואהל-אינסטיטוציעס קענען עקזיסטירען פון בלויז נצהמען... אלע פעראיינען וועלכע זענען אויסגעשטעלט א יף אזא סיסטעם, זענען פעראורטיילט צום אונטערגאנג...

וואס האט דער מיטגליד פון סוחרים פעראיין צו ערווארטען פון זיין פעראיין? א מאהל, נישט היינט געדאכט, האט דער פעראיין געטיילט „צענניקעס" און היינט גיט ער „רעקורסען" אינ'ם ווערט פון 50 גר. 1 מאהל אין יאהר. אט אין דעם בעשטעהט, משטיינס געזאגט, די גאנצע ארבייט זיינע.

און ווען אין קאסע פון פעראיין האט אנגעהויבען טאגען, האט מען זיך נוקם געווען אן — די פעראיימטע סוחרים! נעהמענדיג ביי זיי 2 זלאטעס פאר א פאטענט אויסצוקויפען... די דאזיגע סוחרים וועלכע האבען געצאהלט דאס מאהל די צווייער זלאטעס וועלען די טובה גאנץ גוט געדענקען אין די פענסטערלאך וועלען צוריק ווערען דארט פערקלאפט א „גאנץ יאהר..."

מיט וועלכע מיטלען מען קאן דעם סוחרים פעראיין אויפלעבען, אז ער זאל בעקומען מעהר השפעה איבער'ן סוחרטום אין שעדלעך א צווייט מאהל.

נ. ריכטער.

אין די יודישע וועלט.

דעם אמעריקאנער פרעזידענט קולידזש האט זיך פארגעשטעלט א דעלעגאציע פון אמעריקאנער יודישען קאנגרעס און איהם איבערגעגעבען א פראטעסט רעזאלוציע וואס דער אמעריקאנער יודישער קאנגרעס האט אנגענומען קעגען די פאגראמען אין רומעניען, און געבעטען, אז די אמעריקאנער רעגירונג זאל אינטערוויניר'ען לטובת די דאזיגע יודען.

דער פרעזידענט איז געווען טיעף גערירהרט און האט פערשפראכען די דעלעגאציע צו בעאויפטראגען דעם אמעריקאנער געזאנדטען אין רומעניען צו צושטעלען א בעריכט וועגען די לאגע פון די יודען אין רומעניען.

* * *

סאמבור (איפב) די בית יעקב שולע וועלכע איז מיט א יאהר צוריק געגרינדעט געווארען, ווערט שוין היינט בעזוכט פון 360 שילערינס. א דאנק די ארטאדאקסישע פארשטעהער אין דער סאמבארער קהלה מיטן אגודה פרעזעס בראש, האט די סאמבארער קהלה באוויליגט א יערליכע סובסודיע פאר דער בית יעקב שולע. ווי ווייט פאפולער די בית יעקב שולע איז ביי די ברייטע יודישע מאסען, בעווייזט דער פאל אז אויך דער פרעזעס פון דער סאמבארער קהלה, ציוניסט ד"ר ראזענשטרויך האט געשטימט פאר אט די סובסודיע.

* * *

אויף א פעראייניגטער זיצונג פונם מרכז ארצי ישראלי, צ. ק. פון פועלי אגידת ישראל, הנהלה הראשית פון צעירי אגודת ישראל אין ווארשא איז בעשלאסען געווארען אנצוהויבען א גרויסע אקציע אויף דער פראווינץ פארן ארטאדאקסישען ארץ ישראל ארבייטער. צו דעם צוועק וועלען די דעלעגאטען בעזוכען א רייהע שטעט ווי עס וועט איינגעארדענט ווערען עפענטליכע פערזאמלונגען אין וועלכע די דעלעגאטען וועלען ארויסטרעטען מיט רעדעס.

* * *

זונטאג איז פארגעקומען די דינ"ת ביים ווארשעווער ראבינאט צווישען דעם ועד פון נחלת יעקב מיט די מיטגלידער. מצד די געליטענע זענען ארויסגעטרעטען א רייהע חברים וועלכע האבען אנגעוויזען אויף די סקאנדאלעזע פיהרונג פונם יאבלאנער רבין און דערציילט אז פאר די 14,000 פונט וואס זיי האבען איינגעצאהלט אינם ציוניסטישען הכשרת הישוב, וויל יעצט די הכשרת הישוב אויסצאהלען בלויז 2000 פונט. מצד דעם ועד איז ארויסגעטרעטען דער פארזיצענדער ה' ראזען, וועלכער האט געווארפען די גאנצע שולד אויפן יאבלאנער רבין, די דינ"ת ווערט ווייטער פארגעזעצט.

* * *

אין אן ארטיקעל אין דער יודישער פרעסע בעהאנדעלט הרב ד"ר פינחס כהן דאס בית יעקב פראבלעם און פאדערט די ארטאדאקסישע פרויען אויף, איינצופיהרען אויך אין מערב איירופא א נעץ פון בית יעקב שולען.

* * *

אין וויען זענען שוין געמאכט געווארען אלע געהעריגע פארבערייטונגען אויף צו ערעפענען די ערשטע בית יעקב שולע. צו די פארבערייטונגען האט זעהר פיעל געהאלפען די אנוועזענהייט פונם שאצער רב הרה"ג ר' חיים משה לוי שליט"א, וועלכער האט צו דעם צוועק אבגעהאלטען א רייהע עפענטליכע זעהר געלונגענע פערזאמלונגען, ווי ער האט ברייט ארומגערעדט איבער דעם בית יעקב פראבלעם אין די בעדייטונג פון א רעליגיעזע טעכטער ערציהונג, פארן יודענטום.

אין א דעמאקראטישע גמינע.

(א בריף פון סאקאלאוו.)

אונזער גמינע, וועלכע איז איינע פון די געצעהלטע וועלכע האט זוכה געווען צו האבען א מעהרהייט פון „דעמאקראטישע" פארשטעהער, צייכענט זיך גאר בעזונדערס אויס מיט איהרע „גרויסע" טהאטען לטובת דעם כלל ישראל. און כדי דאס זאל נישט בלייבען צווישען די פיער ווענד פון די דאזיגע „הצנע לכת'דיגע" טהוער, און כדי דער קומענדער היסטאריקער פארשער זאל קענען ריכטיג אבשאצען די מעשים פון א דעמאקראטישע גמינע וויל איך דא מאכען אקורצען סך הכל פון די גמינע=טעטיגקייט. בעזונדערס וועט דאס נוצליך זיין פאר די מזרחי-פארשטעהער מסוף העולם עד סופו, צו וויסען ווי אזוי מ'דארף זיך נוהג זיין. — ווייל דער פרעזעס פון אונזער קהלה איז אויך פרעזעס פון ארטיגען „מזרחי" און מסתמא זענען אלע מעשים זיינע על פי תורה והמסורה. עד כאן א שטיקעל הקדמה.

יעצט וועל איך איבערגעבען די מעשים כראנאלאגיש, לויט ווי זיי זענען פארגעקומען.

די ערשטע ארבייט...

די ערשטע ארבייט פון אונזערע גמינע, איז קודם כל בעשטאנען אין דעם, ארייננצונעהמען נאך אפאר „אייגענע" צו די קהלישע שיסעל. ווי אזוי מאכט מען אבער דאס אז יענע האט מען דאך נישט געוועהלט? דארפט איהר וויסען אז א דעמאקראטישע גמינע גיט זיך א עצה. איז מען זיך צונויפגעקומען און אנגעהויבען צו בעטראכטען: גאנץ סאקאלאוו, די באד מיט'ן מרחץ, דער גן ילדים, מיט'ן מזרחי=חדר וכו' וכו' אלץ אלץ האט מען ארויפגעלעגט אויף אונז! און בעזונדערס פאסט גלאט נישט אז אזא כרך ווי סאקאלאוו זאל מעהר נישט פערמאגען ווי 8 דאזארעס, און ס'איז געבליבען בהסכם כולם אז מ'מוז צו קאאפטירען כאטש נאך 5 פערזאן. (פאר וואס נישט מעהר — איז נישט בעוואוסט...) האט מען אויך די אגודה אונטערגעריקט א ביינדיל, און גענומען איינעם (א גאנצען...) פון איהרע רייהען און די איבעריגע זענען, פערשטעהט זיך, געווען פון דער „חברי"...

די טבע פון די ארטאדאקסען איז דאך אויך בעקאנט. קיין „הארטלייביגע" זענען זיי נישט און לאזען זיך גיך איבערעדען... ובפרט ווען יענע האבען סיי ווי די מערהייט... איז טאקי אזוי געבליבען, און די גמינע האט צובעקומען אויף 1 אגודה'ניק נאך 4 פון די „חברי" און אין גמינע איז צהלה ושמחה...:

אזוי איז אדורך די ערשטע ארבייט מיט גרויס ערפאלג.

די גמינע שיצט דעם סוחרישען כבוד.

דערפילט זיך „אויפן פערדעל" האט מען אנגעהויבען ארבייטען מעשים.

מאכט זיך, אז פון סוחרים=פעראיין ווערט דעליגירט איינער מיטגלידער אין „סקארב". דוכט זיך, אז דאס האט מיט די „דעמאקראטישע" גמינע וועניג וואס צו טהוען — האט אבער דער סוחרים פעראיין א „באנק", און א ציוניסטישער דאזאר איז בוכהאלטער אין „קאסא" — נו פערשטעהט איהר שוין, אז די ציוניסטישע גמינע קען שוין נישט בלייבען גלייכגילטיג צו די סוחרים באנק... קלערט מען נישט לאנג און מען שיקט א פאפיר מיט'ן „חותם" פון דער גמינע צום צענטראלען-סוחרים=פעראיין, אין וועלכען מרצדט אויס כל דבר אסור אויף די סוחרים פארשטעהער און מען בעט זיך ממש רחמים ביים ווארשעווער סוחרים פעראיין ער זאל רחמנות האבען אויפ'ן יודישען כבוד אין די סוחרישע פארשטעהער אויסמעקען פון דער ליסטע..., אין ווארשא האט מען זיך דערשראקען. אזא אומגליק! האט מען אראבגעשיקט א מענש אויפ'ן ארט אויסצומוסר'ן די סוחרים. אבער ווי ערשטוינט איז דער דעלעגאט געווארען, הערענדיג, אז די סוחרים זענען טאקי די סאמע אנגעזעהענסטע פון שטאט. מאיז אוועק אין דער גמינע. ווייזט זיך ארויס אז נישט אלע האבען דערפון געוואוסט... ברעכט מען זיך די מוחות: ווער האט בעפאלמעכטיגט די גמינע צו קאמפראמאטירען סוחרים? נאר געה שריי חי וקים...

אונזערע ארטאדאקסען, זענען דאך, ווי געזאגט, נישט קיין „הארטלייביגע" האבען זיי דעם ביסען אראבגעשלינגען און שא, שטיל.

דאס געדולד פון די ארטאדאקסען פלאצט.

יעצט געהט א סדרה: בודזעט. אז דער קאאפטירטער אגודה=דאזאר געפינט זיך בעסער אין דער היים און זיך נישט איינצורייסען מיט קיינעם, דארף איך אייך נישט דערצעהלען. בעטראכט מען טאקי אלעס און אויף אלעמען גיט די דעמאקראטישע גמינע ביד רחבה, אויך דעם „תרבות" האט זי אין זין, נאר דער „בית יעקב" איז איהר ווי א דארן אין די אויגען... פלאצט שוין דאס געדולד ביי די אגודה פארשטעהער: סטייטש פאר'ן „תרבות" יא, און פאר'ן „בית-יעקב" נישט, נאך מעהר, אז דער פרעזעס פון די גמינע אין ק"ק סאקאלאוו וועלכער איז גלייכצייטיג פרעזעס פון מזרחי, זאל אליין שטימען פאר'ן תרבות און געגען בית יעקב! און די זיצונג ווערט אויפגעריסען.

די גמינע רוהט נישט...

אונזער גמינע רוהט אבער נישט! זי מוז האבען א „תרבות". וואסזשע טהוט מען אז קיין געלד איז נאך נישטא? געהט מען און מען שרייבט אוועק צום שול אינספעקטאר אין נאמען פון דער יודישער בעפעלקערונג אזוי ווי מען דארף אין שקאלע פאוושעכנע א רעליגיאנס לעהרער רעקאמאנדירט זי, די גמינע הייסט עס אזא רעליגיאנס לעהרער פון תרבות... און אויף דער קאנטא ברענגט מען אראב אויף דער גיך א לעהרער און מען שטעלט אויף א תרבות!

אין שטאט ווערט לעבעדיג, די ארטאדאקסישע דאזארעס כאפען זיך אויף פון שלאף און לויפען צום מזרחיסטישען פרעזעס מיט א געוואלד, ווער ס'האט איהם דאס בעפאלמעכטיגט און פאדערען ער זאל צונויפרופען א זיצונג (א:ב: דער פרעזעס איז א גרויסער „דעמאקראט". שוין פיעל מאהל איז איהם אויסגעדריקט געווארען „אונצוטרוי" און ער הערט אלעמען ווי דעם קאטער...) אבער יענער יאגט זיך נישט... און ווען ס'איז ענדליך דאך צונויפגערופען געווארען די זיצונג האט דער סעקרעטאר ערקלערט אז דער מזרחיסטישער פרעזעס האט געהייסען... פרעגט מען דעם האנדווערקער פארשטעהער וועלכער איז אויך געווען אונטערגעשריבען, דערצעהלט ער אז מ'האט איהם נישט מגלה געווען וועגען וואס עס האנדעלט זיך...

דער גמינע סטעמפעל פערשוואונדען...

נאך אלאנגע דעבאטע ווערט בעשלאסען די פאקטען צו פראטאקאלירען און זיי אבצושיקען צום שול-אינספעקטאר. נאר ווען אלעס איז שוין געווען פארטיג האט זיך פלוצים ארויסגעוויזען אז דער גמינע-שטעמפעל איז נעלם געווארען...

דאס זענען נאר אייצעלנע עפיזאדען פון די „גרויסע" ארבייט פון אונזערע דעמאקראטישע גמינע-פארשטעהער.

זענען זיי נישט ווערט פערשריבען צו ווערען לדורות?

א היימישער.

אונזער וועג-שעדליץ 1927-01-21 יח-שבט-תרפז גליון-0119 000003 a הודפס מתוך הארכיון היהודי